

REZUMAT

Lucrarea *“Un alt Ev Mediu la Bistrița”* sintetizează cercetarea teoretică și demersul artistic personal realizate pe parcursul ciclului doctoral. Alături de cercetarea, pe cât posibil exhaustivă a bibliografiei în domeniul strict al temei am întreprins cercetări de arhivă, care ne-au condus la descoperirea unor documente încă inedite. Am acordat importanța cuvenită studiului atent, pe viu, al arhitecturii bistrițene, precum și al altor mărturii artistice și nu în cele din urmă iconografiei acestora, cercetarea de teren relevându-ne o seamă de elemente noi, aduse la lumină în cursul operațiunilor complexe de restaurare – conservare a patrimoniului cultural bistrițean, elemente încă nepublicate pe care le-am utilizat în elaborarea lucrării noastre propunându-ne să deslușim relațiile complexe între spațiul și locuitorii orașului – cu ocupațiile, habitudinile, tradițiile și cu mentalitatea lor, am adoptat sugestia cercetătorului Jacques Le Goff privind eficiența unui studiu interdisciplinar care să refuze, în egală măsură, ca simpliste, atât *“legenda întunecată”* cât și cea *“poleită”* despre Evul Mediu, înbinând rigoarea surselor și documentelor, cu imaginația.

Argumentul fixează cadrul general, coordonatele cercetării și motivația care a stat la baza demersului științific și plastic generat de temă. Orașul conservă un valoros patrimoniu cultural și artistic, rod al muncii și al creativității locuitorilor săi, a cărui punere în valoare impune conjugarea eforturilor autorităților și cetățenilor, demers în care cercetarea noastră se înscrie programatic.

Așa cum reiese din documentele vremii, la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea, Bistrița a cunoscut cea mai importantă perioadă de dezvoltare economică, impunând-o ca un reper important în evoluția istorică a Transilvaniei medievale. În acest context și activitatea artistică a cunoscut o dezvoltare fără precedent în epocă fiind atestați documentar ca activi la Bistrița, Gabriel (Schnitzer) pictor și sculptor (jude în anul 1520 și jurat în consiliul orașului în mai multe rânduri) sau Leonardus, arhitect, pictor și sculptor (și el jurat mai mulți ani la rând), artiști care făceau parte din patriciatul înstărit al orașului (impozitul plătit de șase dica fiind printre cele mai mari).

Capitolul I propune în mod necesar **"Repere pentru o istorie a Bistriței"** începând din pragul colonizării săsești și până în veacul al XIX-lea, care definește procesul organizării politice și administrative a orașului. Sunt prezentate date privitoare la începuturile colonizării săsești în ținutul Bistriței și Rodnei, proveniențe, structura organizatorică adoptată precum și statutul proaspetelor colonii în raport cu regatul maghiar și cu alte puteri europene. Este evidențiată dezvoltarea negoțului și a meșteșugurilor, care consolidează rolul Bistriței ca centru de colonizare, populația orașului sporind considerabil datorită acestor activități înfloritoare (de la cca. 2500 de locuitori în 1461, la cca. 5000, 100 de ani mai târziu). Sunt marcate momentele importante ale conturării profilului urbanistic - civil, militar și religios și a rolului substanțial al ordinilor călugărești stabilite succesiv în oraș (în 1268 franciscanii, în 1295 hospitaliții și în 1309 dominicanii), în definirea structurilor urbane.

De asemenea sunt puse în lumină legăturile complexe între locuitorii Bistriței și alte centre importante din Transilvania, dar și din Europa.

În capitolul al II-lea **"Bistrița în secolul al XV-lea - Structurile cotidianului"**, ne-am propus o interpretare a acestui segment temporal la Bistrița, dintr-o perspectivă care lărgeste sfera cercetării, utilizând informații oferite de mai multe discipline precum istoria, istoria artelor, religia, psihologia, sociologia și artele plastice. Această tratare interdisciplinară ne-a permis o viziune mai largă asupra structurilor profunde - materiale și mentale - din burgul medieval, în dezvoltarea căruia principiile creștine au avut un rol determinant atât în formarea principiilor urbanismului incipient cât și în mentalul colectiv al comunității.

Ridicarea zidurilor de fortificații ale orașului (în 1484 inelul interior al incintei fortificate a fost încheiat, iar în 1487 șanțurile de apărare erau săpate) reprezenta pe lângă funcția lor militară și un element simbolic, o garanție a libertăților și privilegiilor orașenești (subcapitolul *"Spațiul înconjurat de ziduri și locuitorii săi"*).

Pe tot parcursul dezvoltării structurilor urbane ale orașului (dar mai cu seamă în secolul al XV-lea), am sesizat similitudini cu orașe situate într-un areal mai larg, ceea ce ne conduce la ideea unui sincronism central european (subcapitolul *"Bistrița - Burg medieval european"*).

Unul dintre subcapitole tratează activitatea breslelor, atestate în număr mare - douăzeci și cinci la Bistrița (concentrare care determină una dintre particularitățile orașului). Măcelarii, brutarii, pielarii, tăbăcarii, cizmarii, fierarii, blănarii, cojocarii, olarii, croitorii, s.a..., reușiți în bresle au avut un rol important în patronarea și menținerea libertăților burgului. Activitatea breslelor bistrițene, a căror notorietate a depășit în epocă granițele Transilvaniei, a dus la dezvoltarea și diversificarea schimburilor comerciale, orașul aflat la intersecția drumurilor între nordul Europei și Marea Neagră, între Orient și Occident, devenind unul prosper, dinamic (subcapitolul "*Breslele*"). Această prosperitate, determină firesc și creșterea numărului construcțiilor de piatră, dintre care cele mai reprezentative vor fi acelea de pe latura nordică a pieței (Marktplatz), contruite de lideri ai breslelor și cunoscute sub numele de "*Sugălete*".

În secolul al XV-lea mentalitatea colectivă asupra muncii se modifică: din "*penitență*" ea devine "*înălțare*", "*ofrandă*", schimbând și percepția asupra *timpului* - care poate fi măsurat, cuantificat financiar. Aceștia sunt primii germeni ai modernizării societății prin trecerea de la o înțelegere simbolică la una pragmatică a fenomenelor. Prin urmare, fără a da expresie unei nostalgii secrete pentru condiția lui *homo religiosus*, ne-am propus să relevăm semnificația profundă a unei existențe religioase de tip medieval (adaptată burgului nostru), recunoscându-i valabilitatea ca decizie umană, apreciindu-i frumusețea și "noblețea" și subliniindu-i realizările care au făcut-o cunoscută în epocă și în arealul central european (subcapitolul "*Mentalități*").

În centrul orașului, Biserica își conturează un spațiu propriu (Piața Centrală), care se organizează în funcție de proporțiile edificiului, demarcând clar proxima vecinătate în care să poată fi percepută dimensiunea sa spectaculoasă. Între 1480 și 1519 va fi ridicat turnul de piatră, adosat laturii nordice a vechii basilici (renovată apoi între anii 1560 -1563 de către Petrus Italus da Lugano care va introduce formele Renașterii la Bistrița). Înalt de șaptezeci și cinci de metri, acest turn este unul dintre cele mai înalte din Transilvania. Pornind de la acest reper central, având altarul orientat spre răsărit, străzile principale se aliniază pe axa est-vest. Primul nucleu al așezării se conturează în secolul al XIII-lea, dezvoltându-și structurile urbane în secolul al XIV-lea, definitivându-le în secolul următor.

În următorul capitol, "**Stilistica locuirii**", am dezvoltat universul habitațional al acestui *homo religiosus*, al cărui singur reper spiritual concret este Biserica. Expresie a raționalismului funcționalist german (artere desfășurate după traiectoria rectilinii, parcelarea terenului), organizarea pragmatică a spațiului nu trebuie înțeleasă însă ca o preluare formală a unor soluții preexistente în urbanismul central european, ci mai degrabă ca o asumare a unor principii care defineau un spațiu funcționalizat pe o suprafață cât mai restrânsă. Consolidarea puterii economice a orașului, raportul între locuitorii săi și ordinele monastice, importanța acordată spațiului public și celui privat, vor contura o stilistică a locuirii specifică burgului bistrițean (subcapitolul "*Locuire, locuri, timpuri*").

Analiza unor portaluri sau a unor elemente ale acestora (chiar dacă acestea sunt situate în poziții secundare în cadrul edificiilor, demonstrează că Bistrița era, la sfârșitul secolului al XV-lea, un burg în care locuințele patricienilor își conturasera deja un stil propriu, de esență gotică.

Frumusețea și originalitatea urbanismului medieval bistrițean a fost sesizată de călătorii străini din secolul al XVI-lea. Unul dintre ei, italianul Giovanni Andreea Gromo publică la Viena o descriere a Transilvaniei, în care face și o prezentare a Bistriței "*oraș frumos, bogat, populat și puternic*".

Întrepătrunderea elementelor formale gotice și renaștentiste în mediul bistrițean la cumpăna secolelor al XV-lea și al XVI-lea este un proces similar celui desfășurat în Europa Centrală în special în mediul german, cu care sașii bistrițeni aveau strânse relații de colaborare (subcapitolul "*Bistrițean - European*").

În studiul evoluției urbanistice a Bistriței, importante contribuții au adus arhitecții Otto Dahinten și Paul Niedermaier. Pe lângă amănunțite analize privind evoluția sistemului de fortificații și ale celor mai importante construcții din interiorul cetății (biserici, instituții publice, rețele de drumuri, canale), acești cercetători au stabilit principalele etape ale construirii rețelei urbane. Alături de aceste date importante, studiul nostru cuprinde informații din documentele arhivei orașului (expiate de Albert Berger) și din corespondența orașului cu domnii și boierii moldoveni, care atrag atenția asupra rolului jucat de meșterii bistrițeni în ridicarea unor cetăți sau biserici moldovenești. De asemenea pentru recompunerea țesăturii urbane am folosit planuri și vedute elaborate de-a lungul timpului la diferite intervale,

începând cu planul realizat de inginerul Giovanni Morando Visconti la 1699, până la planul urbanistic al orașului din anul 2003 (subcapitolul "*Urbanismul - Un paradox al Epocii Medievale*").

Asemeni Sibiului și Brașovului, Bistrița și-a datorat ascensiunea unei poziții favorabile (situarea pe importante artere comerciale) și dezvoltării economice (bazată pe meșteșug și comerț).

Dezvoltarea urbanistică impusă de apărare a dus la cristalizarea unui tip de casă specific, care propune pentru zona centrală a orașului o desfășurare a construcțiilor pe două niveluri. Planul de casă patricială se structurează în funcție de nevoile și gusturile unei categorii sociale în plină ascensiune, a cărei putere economică va determina nu doar materialul de construcție (piatra și cărămidă) ci, în primul rând, funcțiunea, confortul, aspectul formal și relația organică dintre spațiile interioare și cele exterioare (subcapitolul "*Dezvoltarea urbanistică a orașului și evoluția tipului de casă la Bistrița*").

Momentele de înflorire economică a orașului au coincis cu perioada finală a arhitecturii gotice și cu apariția formelor specifice Renașterii, această confluență de stiluri (prezentă atât la construcțiile civile cât și la monumentele religioase din oraș) dând o notă specifică arhitecturii bistrițene. De aceea nu întâmplător un întreg capitol a fost dedicat ansamblului arhitectural "*Sugălete*" (paterul cel mai bine conservat din arhitectura medievală a Bistriței), tratat ca "ansamblu emblematic" pentru arhitectura medievală. Situat pe latura nordică a Pieței Centrale (Marktplatz), acest ansamblu are ca element unificator șirul de galerii deschise de la parterul fațadei. Arhitectura clădirilor din șirul "*Sugălete*" este caracteristică pentru goticul celei de doua jumătăți a secolului al XV-lea, atât prin structura urbană degajată de organizarea habitatului, cât și prin soluțiile constructive și rezolvările plastice conservate de aceste clădiri.

Prezentarea unui segment important din arhitectura medievală a Bistriței ne-a permis câteva constatări importante pentru înțelegerea societății bistrițene de-a lungul mai multor secole. Am alocat un spațiu extins capitolului "**Continuitate și discontinuitate în configurarea imaginarului citadin al Bistriței secolelor al XII-lea - al XX-lea**", considerând foarte important procesul de percepere a realității (exterioare și interioare) prin sfera imaginilor și al ansamblului de imagini - și al relațiilor dintre ele, care constituie *imaginarul*.

Într-un prim subcapitol ("*Proiecții ale modelului medieval european în burgul Bistriței*"), ne-am propus să analizăm evoluția unui spațiu sociologic (un spațiu delimitat geografic, arhitectural, etnic, cultural, istoric și antropologic) în care mentalul colectiv determină apariția, formarea și dezvoltarea unui imaginar specific în palier temporal, caracterizat prin continuități și discontinuități.

Analiza evoluției țesutului urban (influențat de rigorile estetice ale Goticului și Renașterii), a sistemului de organizare planimetrică și funcțională a spațiului (înlocuirea noțiunii de "*commoditas*" cu aceea de "*voluptas*"), a detaliilor de arhitectură (elementele de pietrărie, unele detalii fiind prezentate în premieră) a fost susținută de un bogat fond documentar conducând la reconstituirea unui mental colectiv cu un imaginar simbolic complex, bine conturat. *Sacrul și Profanul* (cele două laturi ale imaginarului) sunt polii între care gravitează existența locuitorilor cetății. Traseul antropologic marcat de mituri, obiceiuri și simboluri, este definit de alegerea pe care a făcut-o creștinismul latin (care a preferat imaginile artei nonfigurative a evreilor și musulmanilor și iconoclasmului creștinismului grec-bizantin) alegere esențială ce instaurează antropomorfismul creștin medieval. Identificarea aspectelor ce definesc imaginarul citadin înseamnă deci: recuperare, conștientizare, valorizare și mai ales afirmarea conștiinței de sine a comunității în dialogul extrem de complex între particular și universal.

În studiul configurării imaginarului citadin am acordat o importanță specială grădinii medievale - *hortus conclusus* - care reprezintă un microcosmos încărcat de adânci semnificații, acordul profund al structurilor mistice cu mediul încojurător cristalizându-se în importante valorificări arhetipale. Mănăstirea medievală (Casa lui Dumnezeu - Poartă a Cerului) aduce Divinitatea mai aproape de om prin intermediul altarului, dar și prin mijlocirea grădinii. Tradiția ebraico-creștină definește Grădina Edenului ca peisaj al inocenței primitive și fericite, model spre care va tinde orice *hortus conclusus* mănăstiresc. "*Transformarea peisajului dintr-un semnificat de pură utilitate, într-unul ținând de domeniul metafizicii*" este evocată în tematica figurativ-simbolică evidențiată în creația unor maeștrii ai epocii, dar și din creația personală, cu care am ilustrat subcapitolul ("*Grădina medievală - O dimensiune spirituală a unui spațiu închis*"). Structurile descriptive, fie că sunt de natură picturală, intens expresivă, fie că se desfășoară în registre de largă respirație decorativă, crează un univers mitic paradisiac, o structură epifanică.

Ultimul subcapitol ("*O extensie a grădinii - Plantele de leac dătătoare de speranță și de vindecare. Referințe vizuale și propuneri de configurare*") este o incursiune în lumea "*ierburilor de leac*".

În interiorul mănăstirilor, cultivând plantele medicinale și consultând însemnările clasicilor despre ele, călugării au ajuns să dezvolte un adevărat "cult" al plantei, grădina dobândind un rol major în îngrijirea corpului. Botanica (asimilată de medicină) avea ca scop principal vindecarea bolnavilor, interesul pentru universul ei contribuind la dezvoltarea farmaciei (multă vreme cea mai mare parte a medicamentelor fiind de origine vegetală). Cultivarea, strânsul, uscarea și păstrarea plantelor medicinale, considerate ocupații foarte pretențioase (de obicei practicate de călugări), erau incluse în educația medicală și farmaceutică.

Mirul (khristos=miruit) legat de esență, parfum, ulei, se integrează astfel dimensiunii spirituale a grădinii, în care găsim "*ierburile vindecătoare*", mistica, superstițiile și simbolistica naturii contopindu-se cu botanica plantelor medicinale. Subcapitolul este ilustrat cu reproduceri selectate din creații ale unor mari maeștrii și după lucrări personale (care au făcut recent obiectul expoziției de autor "*Grația. Flori de Leac*"). Lucrările prezentate în această expoziție - mănunchiuri de tulpini - repere ale universului botanic, alcătuirii florale, umile ierburi, configurează un univers epifanic, o metaforă a lumii vegetale: simboluri fitologice fragile - vindecătoare pentru trup și în același timp mântuitoare pentru suflet - plantele cu formele lor subtile, devin pentru noi deopotrivă obiect al cercetării științifice și subiect al meditației plastice.

SUMMARY

The essay “*Another Middle Age in Bistrița*” sums up both the theoretical research and the personal artistic act performed during the doctoral stage.

Next to the as far as possible exhaustive study of the literature dealing with the subject matter, I have undertaken archive studies that have revealed some still unpublished documents. I have granted due attention to the attentive, live study of Bistrița’s architecture, to other artistic testimonies and last but not least to the latter’s iconography, my field research revealing a number of new elements that have come to evidence during the complex restoration operations – conservation of Bistrița’s cultural heritage, still unpublished elements which I have used in this paper with the intention of exploring the complex relationship between the space and the inhabitants of the city – with their occupations, traditions, habits and mentality, I have adopted the suggestion coming from the researcher Jacques Le Goff regarding the proficiency of an interdisciplinary study that rejects in equal measures “the dark”, respectively “gilded legend about the Middle Ages as simplistic, combining the accuracy of the sources and documents with imagination.

The Argument fixes the general framework, the coordinates of the research and the motivation that has triggered the scientific and artistic research generated by the subject matter. The city preserves a valuable cultural and artistic heritage produced by the work and creativity of its inhabitants, and the emphasis of this heritage makes combined efforts both of the authorities and the citizens necessary – an initiative that becomes trend setting in this paper.

As mentioned by documents, Bistrița knew the most important period of economic development at the end of the 15th and the beginning of the 16th century, turning the city into an important item of Transylvania’s medieval history. In the same context, the artistic development of Bistrița knew an unprecedented height with the documented Gabriel (Schnitzer), painter and sculptor (judge in 1520 and juror on several occasions) or Leonardus, architect, painter and sculptor (juror for several years in turn), artists that were part of the wealthy town elite (the taxes paid by them being among the largest).

Chapter I necessarily suggests **“Cornerstones for a History of Bistrița”** starting with the Saxon colonization to the 19th century, defining the process of the political, and administrative organization of the city. The beginnings of the Saxon colonization in Bistrița and Rodna are presented with regards to the origins, organizational structure and status of the newborn colonies as well as their relationship with the Hungarian Kingdom and the European Powers. The development of trade and handicrafts is revealed as reason for the consolidation of Bistrița as a colonial centre, the population of the town increasing continuously due to these flourishing circumstances (from 2,500 inhabitants in 1461 to about 5,000 one hundred years later). These are important moments when the urbanistic, civil military and religious role of the Convents in defining urban structure take shape (Franciscans establish themselves here in 1268, Hospitalites in 1295 and in Dominicans 1309). Likewise, the complex ties between the inhabitants of Bistrița and other important centers in Transylvania and Europe are revealed.

In the second chapter **"Bistrița in the 14th Century – Structures of Everyday Life"**, I have suggested an interpretation of this time span in Bistrița starting from a perspective that enables the researcher to enlarge the field of the research, using information from several sciences such as history, history of arts, religion, psychology, sociology and fine arts. This interdisciplinary approach enabled me to a more profound view of the material and mental structures of the medieval fortress, in the development of which the principles of Christianity had a determinative part both in forming principles of incipient urbanism and the collective mentality of the community.

The completion of the walling in of the town (in 1484 the interior wall, while in 1487 the outer entrenchments had been completed) represents together with their military function a symbolic element as well: the warranty of the town's freedom and privileges (also in *“Space Surrounded by Walls and Its Inhabitants”*).

During the development of the urban structures of the town (especially during the 15th century), I have remarked similarities with other towns in a larger area, a fact that has lead to the conclusion of an European synchronism (*“Bistrița – Medieval European Fortress”*).

One of the subchapters deals with the activity of the guilds, documented in large numbers, 25 in Bistrița (a concentration typical for this town). Butchers, bakers, tanners, boot makers, smiths, furriers, skimmers, potters, tailors united in guilds played an important part in patronizing and maintaining of the liberties and privileges. The activities of Bistrița's guilds that had become notorious across the borders of Transylvania, lead to diversifying trade, the town lying on the crossroads between Northern Europe and The Black Sea, becoming a prosperous and dynamic place (also see: "*Guilds*"). This prosperity results in an increase of the number of stone buildings, the most representative of the being those situated along the northern side of the marketplace (Marktplatz), built by the leaders of the guilds and known under the name of "*Sugalete*".

In the 15th century the mentality on work changes: from "*repentance*" it becomes "*elevation*", "*sacrifice*" also changing the perception of *time* – that now can be measured and financially quantified. These are the first germs of modernizing society, of switching from a symbolical to a pragmatismal interpretation of life. Consequently, without leaving room to a secret nostalgia towards *homo religious*, I have intended to reveal the profound significance of a medieval type religious existence (adapted to our town), admitting that it is also validated as human decision, appreciating its nobility and "beauty" and underlining the accomplishments which have made it known in its epoch and in Central Europe (subchapter "*Mentalities*").

In the centre of the town, the Church outlines its own space (Central Market), a space that is organized according to the proportions of the building, clearly marking the neighborhood that can be viewed through its spectacular perspective. Between 1480 and 1519 the stone spire is erected (renewed later between 1560 and 1563 by Petrus Italus da Lugano who is to introduce the forms of the Renaissance in Bistrița). 75 meters high, this spire is one of the highest in Transylvania. Starting from this central mark, with the altar oriented eastwards, the main streets are aligned on an axis that leads from east to west. The first kernel of the settlement gains shape in the 13th century, developing urban structures in the 14th century and accomplishing the latter in the next century.

In the next chapter, "**Style of living**", I have developed the habitation universe of this *homo religiousus* whose sole concrete spiritual cornerstone was the

church. Expression of the German functionalist rationalism (straight lined streets, a parceling of the grounds) the pragmatic organization of space does not have to be interpreted as a formal acceptance of previous solutions in Central European urbanism, but rather as an assumption of principles defining a space that had been made functional on a minimal surface. The consolidation of the economic power, the relationship between the inhabitants and the monastic orders, the importance given to public and private space will outline a style of living specifically for the fortress of Bistrița (subchapter “*Living, Places, Times*”).

The analysis of several portals and that of elements of the latter (even if these are situated in secondary positions within the buildings) demonstrates that Bistrița was a fortress in which the homes of the patricians already had a style of their own, essentially gothic, by the end of the 15th century.

The beauty and the originality of Bistrița’s medieval urbanism was constantly remarked by foreign travelers during the 16th century. One of them, the Italian Giovanni Andreea Gromo published in Vienna a description of Transylvania, in which he describes Bistrița as a “*beautiful, rich, crowded and strong town*”.

The mixture of elements coming from both gothic and the renaissance in Bistrița at the verge of the 15th and 16th century is a similar process to the one that took place in Central Europe, especially in the realm of German culture, to which the Saxons from Bistrița had strong ties (subchapter “*Bistrița – Europe*”).

The study of Bistrița’s urbanistic development has strongly benefited from the contributions of the architects Otto Dahinten and Paul Niedermaier. Not only did they thoroughly analyze the evolution of the system of fortifications and the most important buildings within the city walls (churches, public institutions, road systems, channels), the same researchers have also established the main moments in the establishment of the urban network. Together with these important data, this study also makes reference to information from documents found in the city archive (expired by Albert Berger) and from the correspondence of the town with the princes and the noblemen from Moldavia that point to the role played by the craftsmen from Bistrița in building Moldavian fortresses or churches. In order to accurately reconstruct the urban framework I have used plans and sketches that had been produced at different intervals, starting with the plan drawn by the engineer Giovanni

Morando Visconti in 1699 and ending with the urbanistic plan of the city from 2003 (subchapter “*Urbanism – A Paradox of the Medieval Epoch*”).

Like Sibiu and Brasov, Bistrița owes its rise to a favorable position (situated on important commercial crossroads) and to its economic development (based on handicrafts and trade).

The urbanistic development imposed by the towns fortifications led to the crystallization of a specific home type, suggesting for the central part of the town a development of buildings having two floors. The plan of those houses is structured according to the tastes and needs of a social class in continuous raise, the economic power being not only the decisive factor in the choice of the construction material (stone and bricks) but also the functionality, comfort the formal aspect and the organic relationship between the interior and exterior spaces (subchapter “*The Urbanistic Development of the City and the Evolution of Home Types in Bistrița*”).

The moments of economic flourishing of the town were contemporary to the final period of gothic architecture and the apparition of the forms specific to the Renaissance, which confluence of styles (present both with civilian constructions and the religious monuments in town) gives a specific note to Bistrița’s architecture. This is the reason why not accidentally an entire chapter has been dedicated to the architectural complex “*Sugalete*” (the best preserved group of buildings from Bistrița’s medieval architecture), treated as an emblematic ensemble for the town’s medieval architecture. Situated on the northern side of the Central Place (Marktplatz), this group of buildings is unified by a line of open galleries at the ground floor of the front. The architecture of the buildings belonging to this group is characterized for the gothic architecture of the second half of the 15th century, both because of its urban structure resulting from the organization of the habitat, and by its constructive solutions and plastic outlines, all well conserved in these buildings.

Presenting an important segment of Bistrița’s medieval architecture has given the author of this paper the opportunity to elaborate some very important conclusions for the understanding of Bistrița’s society along several centuries. An extensive room has been given to the chapter “**Continuity and Discontinuity in Configuring Urban Imaginary from the 12th to the 20th Century**”, considering the process of (interior

and exterior) reality perception as being the most important seen through images and sets of images – and their mutual relationships, which result in the *Imaginary*.

In a first subchapter ("*Projections of the Medieval European in Bistrița*"), the author intended to analyze the evolution of a sociological space (geographically, architectural, ethnically, culturally, historically and anthropologically differentiated) in which the collective mindset determines the birth, the shaping and the development of a specifically imaginary in a certain time zone, characterized by continuity and discontinuity.

The analysis of the evolution of the urban tissue (influenced by the esthetic discipline of the Gothic and the Renaissance), of the system of plan metric and functional organization of space (the replacement of the notion of "*commoditas*" with that of "*voluptas*"), the architectural details (elements of stone masonry, some details being present for the first time) have been sustained by a very rich documentary fund leading to the reconstruction of a collective mindset and a symbolic imaginary complex, well outlined. *The Sacred and the Lay* (the two sides of the imaginary) are the poles among which the life of the townsmen unfolds. The anthropological development is marked by myths, customs and symbols, it is defined by the choice made by the Latin Christianity (preferring the nonfigurative images of Jewish and Muslim art and the iconoclasm of the Greek Byzantine Christianity), an essential choice that marks the rule of Christian medieval anthropomorphism. The identification of the aspects that define the urban imaginary mean, in conclusion: a recovery, a becoming conscious and above all an assertive self consciousness of a community during an extremely complex dialogue between the particular and the universal.

In the study of the configuration of the urban imaginary This paper has granted special attention to the medieval garden - *hortus conclusus* – that represents a microcosm loaded with deep significance, the profound reverberation of mystical structures with the environment crystallizing in important archetypal validations. The medieval convent (The House of God – Gate to Heavens) brings the divine closer to man through the altar, but also by means of the garden. The Hebrew - Christian tradition defines the Garden of Eden as a landscape of the primitive and happy innocence, a model towards which every *hortus conclusus* from any convent will

converge. “*Transforming the landscape from a purely utilitarian significant, into one that belongs to the field of metaphysics*” is evoked in the figurative-symbolic choice of themes obvious in the creation of several masters of the epoch, but also in the personal creation, which illustrates the subchapter (“*The Medieval Garden – A Spiritual Dimension of Closed Space*”). The descriptive structures are either those of intensely expressive paintings, or unfold in registers of largely decorative significance, creating a mythical and paradisiacal universe, a structure of epiphany.

The last subchapter (“*An Extension of the Garden – Medicinal Herbs a Source of Hope and healing. Visual References and Configurative Proposals*”) is a raid into the world of “*medicinal herbs*”.

Within the convents, cultivating medicinal herbs and reading the classics that wrote about them, the monks developed a real “cult” of the plant, the garden gaining a major role in body care. Botany (assimilated with medicine) had its main purpose in healing the sick, the interest for its universe leading to the development of pharmacy (for a long time the main source for medicine was in plants). Cultivating, collecting, drying and preserving medicinal herbs, considered very sophisticated occupations (usually performed by the monks), were included in the medical and officinal education.

The Myrrh (khristos=miruit) connected to its essence, perfume and oil becomes integrated into the spiritual dimension of the garden in which we find *medicinal herbs*, the mystic, superstition and symbolist of nature melting with the botany of medical herbs. The subchapter is illustrated with reproductions selected from the creation of several masters and the personal works of the author (which have been subject to the exhibition “*Grace. Medical Herbs*”). The works presented in this exhibition – bunches of stems – are markers of an officinal universe, flower structures. Humble herbs, configuring the epiphany of a universe, a metaphor of the vegetable universe: fragile biological symbols – healing for the body and at the same time salivating for the soul – plants with subtle forms, becoming for us both subject of scientific research and artistic meditation.